

L. Krasnovaitė-Siparienė kurti įkvėpė XIX a. grožybės

Nauja yra primiršta sena, arba dviračio išrasti iš naujo neverta. Tai pasakytina ir apie šiandien ypač vertinamas rankų darbo grožybes, pavyzdžiui, šeimutės nėrinius, dar vadinamus kilpinėliais. O ar teko matyti iš plaukų sukurtus juvelyrinius papuošalus? Tokiais unikaliais rankdarbiais susižavėjo ir juos kuria vilnietė Lina KRASNOVAITĖ-SIPARIENĖ.

Giedrė MILKEVIČIŪTĖ

Iš protėvių verta daug ko pasimokyti

Pamačius Linos darbus, kurie neseniai buvo demonstruoti dviejose parodose sostinėje įsikūrusiame J. ir M. Šlapelių namuose-muziejuje, o neseniai perkelti į Markučiuose esantį A. Puškino literatūrinį muziejų, nejučiomis kyla mintis, kokių įdomybių ir kokių nagingų žmonių būta XIX a. ar XX a. pradžioje. Tai patvirtina ir 42-erų metų kilpinėlių bei papuošalų kūrėja. Ji teigia, kad iš protėvių patirties dar ne viskas išsemta, daug ko verta pasimokyti.

Iš kur auksarankės noras ieškoti senoviškų būdų kurti unikalius kilpinėlius iš siūlų naudojantis šeimute, o papuošalus rišti iš plaukų, suderintų su kitomis medžiagomis? Visų kūrybos subtilių L. Krasnovaitė-Siparienė neskuba išduoti, juk kiekviena kūrėja turi savo paslapčių. Domėtis unikaliais rankdarbiais iš praeities, ieškoti istorinių šaltinių Lina kartu su seserimi Rūta pradėjo senokai.

Paieškos Lietuvos muziejuose

„Lietuvoje šie nėriniai vadinami kilpinėliais, bet šiandien dažnai išgirsimė ir „frivolitė“ pavadinimą, – sako Lina. – Žinios apie šį mūsų kultūros paveldą labai skurdžios – tiksliai nežinoma, nei kada ši nėrimo technika atkeliavo į Lietuvą, nei iš kur, nei

kokiais keliais.“ Ji kartu su seserimi Rūta, siekdamas užpildyti spragą, užsibrėžė patyrinėti šio nėrimo būdo istoriją Lietuvoje, jos ištakas.

Pirmiausia kilpinėlių ieškota Lietuvos muziejuose, turinčiuose didesnes tekstilės kolekcijas, tačiau jų pavyzdžių pavyko aptikti tik Lietuvos nacionaliniame muziejuje. Du dirbiniai buvo atkeliavę iš anapus Atlanto prėjusio amžiaus pradžioje – tai dekoratyvinis takelis ir rankšluostis. Takelį padarė Prančeska Babiliukė-Brazauskienė, kilusi iš Tauragės rajono, Gaurės apskrities. Lietuvaitė jį sukūrė Amerikoje, kur tikriausiai ir išmoko nėrimo šeimute. Kitas 2 cm pločio kilpinėlių nėrinys buvo ant XX a. pradžioje sukurto rankšluosčio, kuris gautas iš Šv. Kazimiero seserų kongregacijos vienuolyno muziejaus Čikagoje. Jo autorius nežinomas.

Šį tyrimą individualia stipendija parėmė Lietuvos kultūros taryba. Pirmoji Linos kilpinėlių paroda, kaip jau minėjome, buvo surengta M. ir M. Šlapelių namuose. Jos pavadinimas nusako ir temą – „Ikonos, apkaustytos šeimutės nėriniais“.

Smalsumas pasiteisino su kaupiu

Kodėl Lina, kuri Vilniaus universitete yra baigusi anglų kalbos studijas, panūdo rankdarbius kurti taip, kaip moterys

prieš šimtą ir daugiau metų? „Pirmiausia pradėjau nerti vąšeliu, o štai virbalais megzti manęs niekada netraukė. Dar vaikystėje mėgau vartyti įvairius, ypač lenkiškus, žurnalus, kuriuose buvo spausdinamos nėrinių nuotraukos ir aprašymai. Domėdavausi, kaip tos grožybės padarytos“, – pasakoja kūrėja.

Kartą jai į rankas pakliuvo Jungtinėse Amerikos Valstijose išleistas žurnalas, kuriame buvo pademonstruoti šeimute nunerti gražūs darbeliai. Tada Lina ir užsikabino. „Atradau tikriausiai šiais laikais nedaug kam girdėtą, o jeigu ir girdėtą, tai primirštą nėrimą šeimute. Tik kiek vėliau sužinojau, kad ir Lietuvoje yra šių unikalių sritį įvaldžiusių moterų. Tad aš nesu vienintelė, o tik viena iš jų, – aiškina pašnekovė. – Daug ką esu nunėrusi vąšeliu, bet išsamiau užsiimti rankdarbiais neturėjau laiko. Baigusi studijas dirbau keliose įmonėse, taip pat ir „Maximòs“ sistemoje, domino ir kitokios pramogos.“ Beje, ji su sese lankė flamenko šokių pamokas, dalyvavo keliuose kolektyvuose, nemažai koncertuodavo. O štai darbas, kuriame tekdavo atbūti, kaip sakoma, „nuo... iki“, merginai pabodo, ir ji pradėjo ieškoti širdžiai mielesnių užsiėmimų. „Viena mintis buvo tęsti flamenko šokius, jų mokytis šokti kitus, nes pati esu šokusi dešimt metų. Tačiau ramybės nedavė rankdarbiai – toji filigrania“, – prisipažino rankdarbių kūrėja.

Lina pasakojo, kad jos tėvai į Vilnių atsikraustė iš Kauno rajone netoli Rokų esančio kaimo. „Nuo trejų metų esu vilnietė. Tėvelis Aleksandras Krasnovas – literatūrologas, vertėjas, ilgą laiką buvo „Minties“ leidyklos direktorius. Mama – taip pat filologė, dirba pedagoge, o dvejais metais vyresnė sesė baigė lietuvių kalbą ir literatūrą. Aš vienintelė iš šeimos pasirinkau anglų kalbos studijas, jos man labai praverčia, – trumpai prisistatė L. Krasnovaitė-Siparienė. – Su

Lina Krasnovaitė-Siparienė papuošalams kurti naudoja ir plaukus

Rūta esame kaip dvynės, mūsų pomėgiai panašūs. Tik nuo tada, kai ištekėjau už Kristijono Sipario, matomės rečiau, bet sesė – mano parodų dalyvė, fotografuoja tai, ką kuriu.“

Kas ta šeimute?

Anaипtol ne visi šiais technikos pažangos laikais tai žino. Šeimute vadinamas darbu su siūlais palengvinti naudojamas įrankis. Nėrėja viena ranka laiko įtempusi siūlą, o kita manipuliuoja šeimute, rišdama savotiškus mazgelius. Šis įrankis forma primena laivelį: viename gale dažnai turi snapelį siūlams ištraukti. Praeityje šeimutės buvo dirbdinamos iš dramblio kaulo ar metalo, kartais – iš porceliano. Neretai jas įmantriai graviruodavo, pjaustinėdavo, puošdavo rankų darbo piešiniais.

Lina pirmiausia įsigijo šeimučią, įvairių siūlų, kai kurių dar reikalingų įrankių, naršė internete, kur galima rasti pačių įvairiausių pamokų bei patarimų. Pradžiai nebuvo labai lengva, nes nėrimas reikalauja kruopštumo, atidumo. „Pavykus nunerti gražių darbelių, ėmiau galvoti, ką dar patobulinsiu, kad tie nėriniai pasidarytų išskirtiniai, tikri papuošalai, karališki. Juk filigrania – ne paprastas užsiėmimas kaip, pavyzdžiui, megzti šalikus ar kojines, o menas, kuriuo užsiimdavo kilmingos damos ir net karalienės“, – dalijasi menininkė.

Yra žinoma, kad Marija Antuanetė jaunystėje mėgdavusi šėvute rišti mazgelius. Kaip aistringa šėvutės gerbėja ir talentinga kūrėja garsėjo ir karalienė Elžbieta. Nėrimas šėvute – labai senas tradicijas turintis nėrimo būdas, kaip manoma, jo kilmė siekia senųjų civilizacijų laikus. Skirtingai nuo kitų tradicinių nėriminių, neriant šėvute, nebūtina turėti daugybės pagalbinių priemonių – nėrimo pagalvėlės, smeigtukų, ritelių, tinklelio. Pakanka tik siūlo ir įgudusių rankų.

Kilpinėlių meistrė L. Krasnovaitė-Siparienė, puoselėdama šį beveik prarastą mūsų krašto kultūros paveldą, pirmiausia sukūrė apyklę iš itin plonų siūlų. Ji priminė senuosius XIX a. meistrių darbus ir atskleidė šėvutės nėriminių grožį. Šį darbą individualia stipendija parėmė Lietuvos kultūros taryba.

„Tai buvo nemenkas iššūkis. Apyklėi pasirinkau už įprastus siuvimo siūlus gerokai plonesnius vaškuotus medvilninius, – aiškino nėrėja. – Prieš pradėdama ją kurti, išstudijavau daugelį antikvarinių šėvutės nėriminių ir kitomis technikomis atliktų darbų. Teko pasitelkti gausų XIX a.–XX a. pr. išleistų šėvutės nėriminių elektroninių knygų archyvą ir pasirinkti raštus, kuriuos ketinau naudoti apyklėi kurti. O dirbti su tokiu plonu siūleliu tikrai buvo nelengva.“

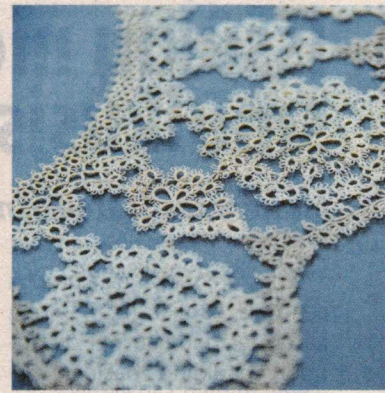
ieškojimuose – juvelyrika iš plaukų

Kaip sakoma, apetitas atsiranda bevalgant, o ieškojimams ir tobulėjimui nėra ribų. Kartą Lina užtiko solidų albumą „Viktorijos laikų juvelyrika“ ir pamatė, kokių išradimų papuošalų galima sukurti suderinus nėriminių ornamentus ir dar pridėjus šiek tiek fantazijos. „Tos knygos nepaleisdavau iš rankų, tad prie filigranios prijungiau ir juvelyrką, o dar toje knygoje pamačiau ir papuošalus, kuriuose buvo panaudota natūralių plaukų, – aiškino originalių rankdarbių kūrėja. – Pirmiausia pabandžiau kažką įdomaus sukurti iš savo plaukų. Pasirodė visai įdomu. Tada pasiūliau draugei padovanoti jos vaikinui gimtadienio proga papuošalą, į kurį įpintume jos plaukų sruogelę. Nupyniau tokią dailią apyrankę su siaura juostele iš jos plaukų. Vaikinui toji dovana patiko, o man buvo paskata toliau kurti papuošalus iš plaukų.“

Lina iš savo plaukų supynė apyrankę vyrui, padovanojo po išskirtinį pakabutį mamai, sesei ir anytai, aktorei Eglei Tulevičiūtei, kuri yra žinoma kaip „Arbatvakarių“ organizatorė ir spektaklių kūrėja. Beje, spektaklyje apie Lietuvos patriarchą Joną Basanavičių Lina vaidina jo žmoną, o pagrindinį vaidmenį kūrė jos vyras Kristijonas Siparis.

Taip atrodo šėvutės, kuriomis galima nunerti puošnių aksesuarų, servetėlių ir kt.

Nepamiršta tradicija ir prasmė

Markučiuose esančiame muziejuje anksčiau surengtą L. Krasnovaitės-Siparienės nėriminių parodą „Atgimusios ikonos“ prieš kelias dienas papildė iš J. ir M. Šlapelių muziejaus atkeliavusi juvelyrikos iš plaukų paroda. Jos pristatymo tekste dėstoma apie tai, kad nuo seno žinota apie plaukuose slypinčią galią, išlaikomą ryšį su žmogumi, todėl plaukai dažnai naudoti apsaugai ir patys saugoti nuo neigiamo poveikio. Iš plaukų buvo gaminami atminimo ir apsaugantys papuošalai. Didžiausią pakylėjimą juvelyrika iš plaukų patyrė XIX a. viduryje.

Kam reikėjo iš tokios keistos medžiagos pagamintų papuošalų? Dažnai plaukų sruoga būdavo paskutinė mirštančiojo dovana, tad iš jos padirbintas papuošalas buvo brangus atminimas, nešiotas per visą gedulo laikotarpį.

Anot parodos pristatymo tekstą kūrūsios Rūtos Krasnovaitės, būtų neteisinga tokius papuošalus sieti vien tik su gedulu – neretai tokia dovana buvo nuoširdžių jausmų, artumo, draugystės ženklas. Mergina dažnai dovanodavo mylimajam iš savo plaukų padarytą laikrodžio grandinėle.

Paroda šia unikalia mūsų krašto paveldo tema Lietuvoje rengiama pirmą kartą. Lietuvoje juvelyrikos iš plaukų tematika praktiškai netyrinėta, o plačiam visuomenės ratui apskritai beveik nežinoma. Tačiau, nors

dabar beveik pamiršta, juvelyrikos iš plaukų tradicija XIX a. buvo gyva ir Lietuvoje.

Ištvermės ir kantrybės išbandymas

Pasakodama apie pamėgtą veiklą, Lina pabrėžė, kad jiedvi su seserimi stengiasi žiniomis ir patyrimu dalytis su rankdarbiams neabejingomis moterimis. O gal tuo susidomės ir vyrai? Todėl gaivinant senąjį kilpinėlių amatą, padedant projekto „Atgimusios ikonos“ rėmėjams – Lietuvos kultūros tarybai, taip pat organizatoriams iš „Filigrania“ ir VšĮ „Meno ekspansija“ – J. ir M. Šlapelių namuose buvo surengtos kilpinėlių mokymo dirbtuvėlės. Tai suteikė galimybę išmokti nerti šėvute visiems norintiems.

Pamokėles dirbtuvėse, be Linos, vedė kilpinėlių meistrės tautodailininkės Lilija Simonavičiūtė, Virginija Pusaškienė. Jos kilpinėlių technikos mokė skirtingais būdais, nes jų yra ne vienas. Naujokėms, panūdusioms išmokti kurti šėvutės nėriminius, pamokėles tapo tikru ištvermės ir kantrybės išbandymu.

Kodėl seseris Liną ir Rūtą domina būtent XIX a. estetika, muzika, literatūra ir grožis? Mat jos dar rengia literatūros vakarus „Filigrania“, užsiėmimus, kurie vyksta Liepkalnio gatvėje 12. Juose puoselėjamos senosios tradicijos.

Gal kartais aname gyvenime jos sukiojosi tame romantiškame amžiuje? Į šiuos klausimus pašnekovė nusišypsėjusi atsakė: „Tikriausiai taip ir buvo. Mudvi su sese tikime reinkarnacija. Labai gerai jaučiame, kas buvo XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje. Tai va... Tuo galima labai daug ką paaiškinti.“

Seserys Lina ir Rūta Krasnovaitės įsitikinusios, kad verta puoselėti praeitį šimtmečių rankdarbius.
Mildos JUKNEVIČIŪTĖS ir Rūtos Krasnovaitės asmeninio albumo nuotr.

